

Vi trenger likestilte forskningsmetoder

Kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode må vurderes på ulike premisser. Samtidig er de likeverdige og bør brukes til å utfylle hverandre i helseforskningen.

FORFATTERE

Are Hugo Pripp
Professor II og forsker

HOVEDBUDSKAP

Det er en viss skepsis mellom forskere som bruker kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode. Dette kan skyldes at de to forskningsmetodene er basert på forskjellige filosofiske premisser. Kvantitativ og kvalitativ forskning er likeverdige, men ikke like gode på alt. Vi bør forstå, respektere og akseptere den grunnleggende forskjellen mellom metodene.

Det er sagt at «menn er fra Mars, kvinner er fra Venus» (1). Kunne man sagt noe tilsvarende om forskjellen mellom kvantitativ og kvalitativ forskningsmetodikk? Intensjonene om multidisiplinær forskning og samarbeid på tvers av fagområder og forskningstradisjoner er oppriktige. Likevel erfarer jeg at kvantitative og kvalitative forskere er skeptiske til dette selv om de arbeider innenfor samme forskningsfelt og studerer like problemstillinger. Bør vi tilstrebe likestilling mellom forskningsmetoder eller fremheve et likeverd, men med atskilte og komplementerende oppgaver?

HVA ER FORSKNING?

Med forskning tenker vi ofte på kompliserte forskningsartikler og arbeid på institutter, universiteter og høyskoler, men forskning er etter min mening noe mer. Seriøs, grundig og systematisk granskning og arbeid for å gi ny viten og økt kunnskap bør med rette kalles forskning. Av og til skilles det mellom grunnforskning og anvendt forskning, men de utfyller hverandre. Det er sjelden direkte skepsis eller mistro mellom grunnforskning og anvendt forskning.

Det praktiske forskningsarbeidet utøves forskjellig ut fra fagområde og målsetting. Det er liten tvil om at det gjøres mye, god og viktig forskning innen vidt forskjellige fagfelter som for eksempel matematikk, teologi, historie, kjemi, helsefag og språkvitenskap. På tross av store forskjeller i metoder, utstyr og tradisjoner er de alle med på å gi ny viten og økt kunnskap. Vidt forskjellige former for forskning og fagområder lever i en respektfull sameksistens uten nødvendigvis en gjensidig faglig forståelse.

VALG AV FORSKNINGSMETODE

En filosofisk refleksjon om forskning er viktig, men ofte er oppmerksomheten rettet direkte

mot hypoteser, metoder, resultater og ikke minst økonomiske rammevilkår. Forskere kan derfor overse de mer grunnleggende filosofiske premissene i arbeidet sitt. Sue Proctor (2) skriver om sammenhengen mellom filosofi, metode og forskningsarbeid. Enhver forsker bør først klargjøre sine personlige forskningsparadigmer. Disse paradigmene kan vi kalle forskerens «verdensanskuelse» og grunnleggende antakelser om vitenskapen og virkeligheten. En grundig vurdering av dem er viktig for å forstå hvordan sammenhengen mellom våre antakelser om ontologi (hva er virkeligheten), epistemologi (hva er kjent) og metodologi (hvordan kan forskeren granske hva man antar er ukjent) er avgjørende for det videre praktiske forskningsarbeidet.

Hva som er virkeligheten kan bli noe filosofisk dypsindig for mange av oss. Hva som er kjent, oppsummeres ofte effektivt med henvisning til forskningslitteratur. Grunnleggende forskjeller i forskningsfilosofier og -paradigmer blir dermed synliggjort ved konkret bruk av forskningsmetodologi. Her er det to hovedretninger og tradisjoner: kvantitativ og kvalitativ forskningsmetodikk. På enkelte fagområder og forskningsfelt er valg av kvantitativ eller kvalitativ forskningsmetode opplagt, men innen helsefag brukes metodene side om side og gransker ofte like fenomener og problemstillinger.

KVANTITATIV METODE

Kvantitative forskningsmetoder kan beskrives som metoder der man bruker tall og det som er målbart (kvantifiserbart). Forskning og vitenskap basert på det kvantitative paradigmet, forutsetter at fenomener kan måles empirisk (altså uttrykt gjennom tall og kategorier), som videre kan analyseres med statistiske metoder. Et viktig moment er at kvantitativ forskningsmetodikk er filosofisk basert på positivismen. I forskningsfilosofien innebærer positivismen en antakelse om at det finnes en objektiv sannhet eller virkelighet som er naturgitt og uavhengig av forskernes verdier og synspunkter (3). Viktige kjennetegn ved positivismen som forskningsfilosofi er følgende:

- Positivismen har sin opprinnelse i naturvitenskapene.
- Virkeligheten anses som eksternt og uavhengig av forskerens verdisett.
- Forskeren bør tilstrebe størst mulig grad av objektivitet.
- Data bør være kvantifiserbare, og kunnskap skal baseres på observerte effekter.
- Formålet med vitenskapelige undersøkelser er å identifisere årsakssammenhenger.
- Forskningsstrategien er hypotetisk-deduktiv, og hensikten er å bevise eller forkaste hypoteser og dermed utlede generelle lover og årsakssammenhenger.

POSITIVISTISK TILNÆRMING

Med positivismen som forskningsparadigme er ikke tall og statistikk bare matematikk og formler, men også empiriske målinger som uttrykker en objektiv virkelighet eller sannhet. Dette er en grunnleggende forutsetning for kvantitativ forskning. Det er urealistisk å hevde at alle kvantitative forskere, deriblant de som arbeider med statistiske analyser, alltid er upåvirket av sine verdier og synspunkter i forskningsarbeidet. Likevel er positivismen et viktig ideal og en forutsetning.

Randomiserte kliniske studier innen helseforskning har en klar kvantitativ tilnærming basert på positivismen. Ideelt sett skal forskeren planlegge og gjennomføre randomiserte kliniske studier på en slik måte at vedkommendes subjektive vurdering og verdisett ikke kan påvirke resultater og konklusjoner. Forskeren skal basere sine konklusjoner på (objektive) statistiske analyser som kan generaliseres til kausale sammenhenger. Metodikken er altså utviklet for at personlige preferanser og antakelser ikke påvirker resultater, analyser og konklusjoner (4).

KVALITATIV METODE

Det er mye mindre oppmerksomhet på og bruk av empiriske målinger, tall og statistikk innenfor kvalitativ forskningsmetode. Etter min vurdering er det likevel ikke bruken av tall og statistikk som er hovedforskjellen på kvalitativ og kvantitativ forskning. I kvalitativ forskning er målsettingen å undersøke hvordan fenomener forstås og erfares. Forskeren må også undersøke hvordan fenomenene tolkes og oppleves.

««Jeg vil ikke hevde at metodene er like gode på all forskning.»»

Kvalitative studier genererer data ved at personer beskriver sine erfaringer. Den subjektive opplevelsen og tolkingen er viktig. Metoder og analytiske prosedyrer er utviklet for å beskrive, systematisere og forstå disse opplevelsene og tolkningene. Det produseres altså en annen type kunnskap enn i kvantitative studier, og denne kunnskapen bygger på andre paradigmer og forutsetninger for forskningsarbeidet. Den kvalitative forskningen kan for eksempel utdype observasjoner og gi en bedre forståelse av årsakene bak dem. Hensikten er i større grad å undersøke dybden og fylden av et tema, en problemstilling eller et fenomen. Man kan dermed ikke direkte overføre kvantitative forskningsprinsipper til kvalitative studier fordi virkelighets- og kunnskapsoppfatningen er ulik (5).

FOKUSERER PÅ PROSESSEN

Fra et forskningsfilosofisk ståsted er kvalitativ metode basert på følgende:

- Interpretivisme. Forskeren skal fortolke observasjoner og vurdere disse subjektivt.
- Konstruktivisme. Personer konstruerer sin egen forståelse av og kunnskap om verden gjennom å oppleve ting og reflektere over disse erfaringene.
- Postpositivisme. Virkeligheten er ikke absolutt objektiv og et eksternt fenomen, men også påvirket av de individene som opplever den. (3, 6)

Disse filosofiske og eksistensielle retningene antar ikke en ekstern objektiv virkelighet og realitet slik positivismen og dermed kvantitativ forskning gjør. Kvalitativ forskningsmetode fokuserer dermed mer på prosessen frem mot en forståelse av fenomenet og ikke nødvendigvis på å beskrive en objektiv ytre sannhet. Hensikten med kvalitativ forskning er heller å gi en fullstendig og detaljert beskrivelse av emnet. Kvalitativ forskning er således mer eksplorativ enn kvantitativ forskning.

FORSKERNE ER UENIGE

Innenfor naturvitenskapene er bruken av enten kvantitative eller kvalitative metoder lite diskutert fordi positivismen og kvantitativ forskningsmetodologi er svært dominerende. Fag som biologi, anatomi, kjemi, fysikk og fysiologi innen medisinsk forskning har fravær av «konflikt» mellom kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode. Årsaken er nok at metodene ikke møter hverandre direkte. De konkurrerer altså ikke om hvilken som gir «sannheten». Et mulig unntak kan være psykiatrisk forskning, men også her er det en trend med økt oppmerksomhet på naturvitenskapelig tanke og kvantitativ forskningsmetodikk (7, 8).

I samfunnsvitenskapene, især sosiologi, sosialantropologi og psykologi, er det mer kontroversielt hvilken type forskningsmetode forskerne bruker. Forskerne kan noen ganger ha så sterke meninger om dette at deres synspunkter nærmest blir en ideologi. Ulike retninger innenfor fagfeltene favoriserer den ene forskningsmetoden fremfor den andre. Tilhengere av kvantitative metoder har hevdet at samfunnsvitenskapelige fag bare kan bli ekte vitenskapelige fag ved å bruke kvantitativ metodikk. Tilhengere av kvalitative metoder hevder på den annen side at de kvantitative metodene har en tendens til å tilsløre virkeligheten av de sosiale fenomenene man studerer (9).

MISTRO SKYLDES UVITENHET

Etter mitt syn er helsefagsforskning, og herunder sykepleievitenskap, et fagfelt der kvantitative og kvalitative forskningsmetoder møter hverandre direkte. De brukes også ofte på samme fenomen (10). Enkelte av oss kvantitative forskere kan være noe skeptiske til eller til dels uvitende om kvalitativ forskning. Dybdeintervju av noen få personer, tolkning av videoer og til dels subjektive vurderinger kan vekke en stille skepsis og til dels mistro hos kvantitative forskere. Kvantitative forskere idealiserer randomiserte studier, reproduerbare empiriske målinger og statistiske beregninger med p-verdier og konfidensintervaller. De mener at statistiske metoder er et uunnværlig verktøy (11, 12).

««Innen helsefag brukes metodene side om side.»»

Denne skepsisen mellom forskere med kvantitativ og kvalitativ forskningsmetode kan etter min mening skyldes uvitenhet. Metodene bygger på to vidt forskjellige filosofiske paradigmer og ulik eksistensiell forståelse. Kvalitativ forskningsmetode er ikke bygget på positivismens syn på en objektiv sannhet og forståelse uavhengig av observatørens verdier og subjektive fortolkninger. Derfor kan denne metoden ikke vurderes med samme premisser som de kvantitative metodene. Det er viktig å klargjøre de forskjellige filosofiske begrepene bak metodene.

METODENE ER LIKEVERDIGE

Mitt syn er at kvantitativ og kvalitativ forskning er likeverdige, men jeg vil ikke hevde at metodene er like gode på all forskning. De har to forskjellige grunntanker i bunn. Det kan ha sine fordeler å blande begge metodene fordi de kan utfylle hverandre og kombineres for å belyse samme fenomen (3). Det er viktig at kvantitative forskere er klar over dette i en tid der statistikk og empiriske målinger vektlegges innenfor mange helsefag. Samtidig bør kvalitative forskere være bevisste på begrensningene ved denne metoden, spesielt der man ønsker å avklare sammenhengen mellom årsak og virkning.

I den noe omdiskuterte boken Menn er fra Mars, kvinner er fra Venus tar John Gray utgangspunkt i at menn og kvinner er grunnleggende forskjellige. En forutsetning for en lykkelig sameksistens er at man forstår, respekterer og aksepterer den grunnleggende forskjellen (1). Inspirert av denne tanken om en grunnleggende forskjell kan forskere som bruker kvantitativ og kvalitativ metodikk, arbeide i en god sameksistens og undersøke liknende fenomener og problemstillinger. I forskerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus har vi satt denne sameksistensen på dagsorden ved at introduksjonskurset begynner med forskningsfilosofien til kvantitative og kvalitative metoder. Vi er ikke på hver vår faglige «planet», men har likevel valgt å presentere metodene på hver vår dag.

REFERANSER

1. Gray J. Menn er fra Mars, kvinner er fra Venus: kunsten å forstå det motsatte kjønn. Oslo: Hjemmet, 1992.
2. Proctor S. Linking philosophy and method in the research process: the case for realism. Nurse Researcher 1998;5(4):73–90.
3. Sale JEM, Lohfeld LH, Brazil K. Revisiting the quantitative-qualitative debate: Implications for mixed-methods research. Qual Quant 2002;36(1):43–53.
4. Cartwright N. What are randomised controlled trials good for? Philosophical Studies 2009;147(1):59–70.

5. Polkinghorne DE. Qualitative research. I: Thomas JC, Hersen M (red.). Handbook of clinical psychology competencies. New York: Springer, 2010. s. 425–56.
6. Crossan F. Research philosophy: towards an understanding. *Nurse Researcher* 2003;11(1):46–55.
7. Akil H, Brenner S, Kandel E, Kendler KS, King MC, Scolnick E et al. The future of psychiatric research: Genomes and neural circuits. *Science* 2010;327(5973):1580–1.
8. Razafsha M, Behforuzi H, Azari H, Zhang Z, Wang KK, Kobeissy FH et al. Qualitative versus quantitative methods in psychiatric research. *Methods Mol Biol* 2012;829:49–62.
9. Gelo O, Braakmann D, Benetka G. Quantitative and qualitative research: beyond the debate. *Integr Psychol Behav Sci* 2008;42(3):266–90.
10. Weaver K, Olson JK. Understanding paradigms used for nursing research. *Journal of Advanced Nursing* 2006;53(4):459–69.
11. Looking back on the millennium in medicine (Ieder). *N Engl J Med* 2000;342(1):42–9.
12. Skovlund E. An indispensable tool. *Tidsskr Nor Laegeforen* 2015;135(16):1424.